

Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi

Lənkəran Dövlət Universiteti

"Təsdiq edirəm"
"Tədris məsələləri" üzrə
prorektorluq vəzifəsini icra edən:
dos.Z.I.Məmmədov
"12" fevral 2026-cı il

Fənn sillabusu
(işçi tədris proqramı)

İxtisas: 6001003 Coğrafiya müəllimliyi

Fakültə: Tarix, coğrafiya və incəsənət

Kafedra: "Coğrafiya və onun tədrisi metodikası"

I.Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: İqtisadi və sosial coğrafiyanın əsasları. ("Coğrafiya və onun tədrisi metodikası" kafedrasının 05 fevral 2020-ci il 06 sayılı protokolu ilə təsdiq edilmişdir.)

Kodu: LPF-B14

Tədris ili: II (2025-2026)

Semestr: IV (Yaz)

Tədris yükü: cəmi: 150 saat. Auditoriya saati -45 (30 saat mühazirə, 15 saat seminar)

Tədris forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 5 kredit

II.Müəllim haqqında məlumat:

Adı soyadı,dərəcəsi: Əmənov Qalib Alişirin oğlu, baş müəllim, müəllim Şabanov Sahil Xeyrulla oğlu

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., Əli Məmmədov küçəsi 40, LDU-nun 2 sayılı tədris binası

Məsləhət saati: II gün saat 15⁰⁰-da.

E-mail ünvanı: 75winner@mail.ru

III.Tövsiyyə olunan dərslik, dərs vəsaitivə metodik vəsaitlər:

1. Ç.İsmayılov. "İqtisadi və sosial coğrafiyanın əsasları". Bakı, 2015.
2. N.Allahverdiyev."Azərbaycan iqtisadi coğrafiyası". Bakı, 1992.
3. R.M Məmmədov."Azərbaycan iqtisadi coğrafiyası". Bakı, 2010.
4. T.Həsənov "Orta məktəb üçün Azərbaycanın iqtisadi coğrafiyası". Dərs vəsaiti. Bakı, 1994

IV. Prerekvizit fənlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa bir fənnin tədrisinə zərurət yoxdur.

V.Korekvizit fənlər: Fənnin tədrisi ilə eyni zamanda başqa fənnin tədrisinə ehtiyac yoxdur.

VI.Fənnin məqsədi, təsviri: Orta məktəb şagirdlərinə dünya və ölkəmiz üzrə iqtisadi – sosial coğrafiyası kursunun tədrisini müasir tələblər uyğun qurmaq üsulunu öyrətmək. "İqtisadi və sosial coğrafiyanın əsasları" fənni iqtisadi coğrafiya, sosial coğrafiya elmlərinin qarşılıqlı əlaqəsi və bu əlaqələrin müasir dünyada təzahürlərinin daxili hissələri haqqında tələbələrə dərinlən məlumatlandırmaqdan ibarətdir.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024 cü il tarixi qərarlı olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII.Qiymətləndirmə: Fənn üzrə tələbələrə biliyi 100 ballıq sistemlə qiymətləndirilir. Yeni tələbənin fənn üzrə toplaya biləcəyi balın maksimum miqdarı 100 ballıq sistemlə bərabərdir. Bu balın yarısı (50 balı) tələbənin semestr müddətində fəaliyyətinin nəticəsinə (cari qiymətləndirmə), digər yarısı isə (digər 50 ballı) imtahanın nəticəsinə (aralıq qiymətləndirmə) görə verilir. Fənn üzrə cari qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 bala aşağıdakılar daxildir.

-20 bal seminar dərslərində fəaliyyətinə görə:

- 30 bal-kollektivlərinin nəticələrinə görə

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024 cü il tarixi qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzərə alınır.

İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir. İmtahan yazılı şəkildə aparılır və imtahan biletinə bir qayda olaraq fənni üzrə tədris olunan mövzulara aid 5 sual daxil edilir. Hər sual maksimum 10 bal olmaqla qiymətləndirilir. (aşağıda qeyd olunan qiymət meyarına əsasən) ki, bu da toplamada fənn üzrə aralıq qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 balı təşkil edir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

-10 bal- tələbə keçilmiş material dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.

-9 bal-tələbə keçilmiş material tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açə bilir.

-8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;

-7 bal- tələbə keçilmiş material başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırə bilmir

-6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.

-5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.

-4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;

- 3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırə bilmir;

- 1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.

-0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur.

Fənn üzrə cari qiymətləndirmənin ümumi nəticəsinə görə tələbənin biliyi yekun olaraq aşağıdakı kimi qiymətləndirilir.

Bal aralığı (göstərilən ballar daxil olmaqla)	Hərflə işarəsi	sözlə yazılışı
91-100 bal	Əla	A
81-90 bal	Çox yaxşı	B
71-80 bal	Yaxşı	C
61-70 bal	Kafi	D
51-60 bal	Qənaətbəxş	E
51 baldan aşağı	Qeyri kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülecək.

X. Təqvim mövzu planı: *Mühazirə 30 saat , seminar 15 saat Cəmi 45 saat*

N	Keçirilən <u>mühazirə</u> , seminar, məşğələ, laboratoriya və sərbəst mövzuların məzmunu	Tarix			
		Müh.	Sem.	Müh.	Sem.
1	2	3	4	5	6
<i>Mühazirə və seminar mövzuları</i>					
1	<p>Mövzu: İqtisadi və sosial coğrafiyanın predmeti, obyekt və elmlər sistemində yeri</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. İqtisadi və sosial coğrafiyanın predmeti 2. Coğrafiyanın tədqiqat üsulları 3. Coğrafi İnformasiya Sistemi və onun coğrafi təhlildə əhəmiyyəti 4. Müasir İqtisadi, sosial və siyasi coğrafiyanın əsas inkişaf istiqamətləri 5. İqtisadi inkişaf və yaşayışın səviyyəsi <p>Mənbə: [1;2;3]</p>	2			
2	<p>Mövzu: İqtisadi və sosial coğrafiyanın yaranması , əsas inkişaf mərhələləri və görkəmli alimlərin fəaliyyəti</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Qədim dövrdə coğrafiyanın yaranması və inkişafı 2. Müsəlman dünyasında coğrafiyanın inkişafı 3. Orta əsrlərdə coğrafiyanın inkişafı 4. XIX-XX əsrlərdə coğrafiyanın inkişafı, elmin müasir problemləri <p>Mənbə: [1;2;3]</p>	2			
3	<p>Mövzu: Yanacaq energetika sənayesinin inkişafında neft və təbii qazın rolu.</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Neft yataqlarının mövcudluğu 2. Təbii qaz yataqlarının mövcudluğu <p>Mənbə: [1;2;3]</p>	2			
4	<p>Mövzu: Dünya əhalisi, onun artımı.</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Müasir insanların əcdadları: avstralopitek, pitekantrop və neandertal insanlar 2. Yer kürəsinin əhalisinin artımı 3. Dünya əhalisinin məskunlaşması 4. Əhalinin yaş-cins piramidası, sıxlığı <p>Mənbə: [1;2;3]</p>	2			
5	<p>Mövzu: Dünya əhalisinin coğrafiyası</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dünyada baş verən demoqrafik proseslər 2. Beynəlxalq könüllü miqrasiya 3. Beynəlxalq məcburi miqrasiya, qaçqınlar, etnik məsələlər 4. Reprodukativ sağlamlıq və yoxsulluğun aradan qaldırılmasında global səylər. <p>Mənbə: [1;2;3]</p>	2			
6	<p>Mövzu: Yer qabığının ehtiyatları və onların mənimsənilməsi-1</p> <p>Plan:</p>	2			

	<p>1. Təbii ehtiyatların yayılması 2. Mineral yanacaq xammalı 3. Dəmir filizi ehtiyatları 4. Əlvan metallar, boksit ehtiyatları Mənbə: [1;2;3]</p>				
7	<p>Mövzu: Yer qabığının ehtiyatları və onların mənimsənilməsi - 2 Plan: 1. Nadir metal ehtiyatları 2. Qeyri-filiz ehtiyatları 3. Enerji istehsalı və təchizatı 4. Vulkanlar və zəlzələlərin iqtisadi-sosial təsirləri Mənbə: [1;2;3]</p>	2			
8	<p>Mövzu: İqlim dəyişikliyi və onun təsərrüfata təsiri - 1 Plan: 1. Tarixi keçmişdə qlobal iqlim dəyişmələri 2. Dünyada iqlim dəyişməsi 3. Qasırğaların iqtisadi-sosial təsirləri 4. BMT-nin iqlim dəyişiklikləri haqda Kioto protokolu Mənbə: [1;2;3]</p>	2			
9	<p>Mövzu: İqlim dəyişikliyi və onun təsərrüfata təsiri - 2 Plan: 1. Alternativ enerji mənbələri (Külək, Günəş və digər enerji mənbələrindən istifadə) 2. Atom energetikası 3. Azərbaycanda alternativ energetikanın inkişaf imkanları 4. İqlimin təsərrüfat sahələrinin ərazi təşkilinə təsiri Mənbə: [1;2;3]</p>	2			
10	<p>Mövzu: Dünya okeanı və onun təsərrüfat əhəmiyyəti Plan: 1. Okeanın təbii ehtiyatları 2. Dünya okeanının bioloji ehtiyatları, mərcan rifləri 3. Sahillər və sahilyanı ərazilər 4. Sahil ərazilərinin mənimsənilməsi və ekoloji vəziyyət Mənbə: [1;2;3]</p>	2			
11	<p>Mövzu: Qurunun şirin su ehtiyatları və onun istifadə edilməsi-1 Plan: 1. Şirin su və onun təsərrüfat əhəmiyyəti 2. Yeraltı sular, bataqlıqlar və onların təsərrüfat əhəmiyyəti 3. Qar örtüyü, buzlaqlar və onların təsərrüfat əhəmiyyəti Mənbə: [1;2;3]</p>	2			
12	<p>Mövzu: Qurunun şirin su ehtiyatları və onun istifadə edilməsi-2 Plan: 1. Su ehtiyatları ilə bağlı dünyada yaşanan problemlər 2. Su ehtiyatlarının səmərəli idarə olunması ilə bağlı qlobal çağırışlar 3. Azərbaycan Respublikasının yerüstü su ehtiyatları Mənbə: [1;2;3]</p>	2			

13	Mövzu: Biosfer və ətraf mühitin dəyişməsi-1 Plan: 1. Torpaq ehtiyatları 2. Əkinçiliyin coğrafiyası 3. Mədəni bitkilərin yayılması <i>Mənbə: [1;2;3]</i>	2			
14	Mövzu: Biosfer və ətraf mühitin dəyişməsi-2 Plan: 1. Heyvandarlıq 2. Meşə ehtiyatları <i>Mənbə: [1;2;3]</i>	2			
15	Mövzu: Qlobal problemlər və onların həllində iqtisadi və sosial coğrafiyanın rolu Plan: 1. Qlobal dəyişikliklər 2. Ekoloji təhlükələr 3. İnsanın ətraf mühitə təsiri <i>Mənbə: [1;2;3]</i>	2			
Cəmi: 30 saat		30			

N	Keçirilən mühazirə, seminar, məşğələ, laboratoriya və sərbəst mövzuların məzmunu	Tarix			
		Müh.	Sem.	Müh.	Sem.
1	2	3	4	5	6
<i>Mühazirə və seminar mövzuları</i>					
1	Mövzu: İqtisadi və sosial coğrafiyanın predmeti, obyekt və elmlər sistemində yeri, əsas inkişaf mərhələləri və görkəmli alimlərin fəaliyyəti <i>Mənbə: [1;2;3]</i>		2		
2	Mövzu: Yanacaq energetika sənayesinin inkişafında neft və təbii qazın rolu. <i>Mənbə: [1;2;3]</i>		2		
3	Mövzu: Dünya əhalisi, onun artımı, dünya əhalisinin coğrafiyası <i>Mənbə: [1;2;3]</i>		2		
4	Mövzu: Yer qabığının ehtiyatları və onların mənimsənilməsi <i>Mənbə: [1;2;3]</i>		2		
5	Mövzu: İqlim dəyişikliyi və onun təsərrüfata təsiri <i>Mənbə: [1;2;3]</i>		2		
6	Mövzu: Dünya okeanı və onun təsərrüfat əhəmiyyəti, Qurunun şirin su ehtiyatları və onun istifadə edilməsi <i>Mənbə: [1;2;3]</i>		2		
7	Mövzu: Biosfer və ətraf mühitin dəyişməsi <i>Mənbə: [1;2;3]</i>		2		
8	Mövzu: Qlobal problemlər və onların həllində iqtisadi və sosial coğrafiyanın rolu <i>Mənbə: [1;2;3]</i>		1		
Cəmi: 15 saat			15		

XI. Fənn üzrə tələblər:

Orta məktəb şagirdlərinə Azərbaycanın iqtisadi coğrafiyası kursunun 8 fəslə əsasında tədrisini müasir tələblər uyğun qurmaq şərtlə fəal dərsi düzgün və səmərəli yolla qurulması qaydalarını öyrətmək, əyaniliyi artırmaq üçün kontur xəritələrdən istifadə etmək üsulunu öyrətmək. S/f (Azərbaycanın iqtisadi coğrafiyasının tədrisinin məktəb kursu) (xəritədə işləmək) fənni Azərbaycanın iqtisadi rayonları, əkinçilik, sənayesi, nəqliyyatı haqqında tələbələrə dərinlən məlumatlandırmaqdan ibarətdir.

XII.Fənnin tədrisi üçün nəzərdə tutulan tədris və öyrənmə metodları

Mühazirə,seminar,praktiki tapşırıqlar

- təqdimat və müzakirə

- debat

-müstəqil iş -araşdırma

XIII. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

FTN 1.İqtisadi və sosial coğrafiya elminin əsas anlayışlarının mahiyyətini, tədqiqat metodlarını və informasiya mənbələri ilə işini şərh edir.

FTN 2. Dünyanın iri region və ölkələrinin dövlət quruluşuna və sosial iqtisadi inkişaf səviyyəsinə görə fərqləndirir

FTN 3. Müasir dünyada baş verən siyasi, iqtisadi inkişafın əsas istiqamətlərini, onların yaratdığı problemləri və yaranma səbəblərini izah edir.

FTN 4. Dünyanın region və ölkələrinin təbii şəraiti və təbii ehtiyatlarının yerləşməsi və iqtisadi cəhətdən qiymətləndirilməsini təhlil edir.

FTN 5. Müxtəlif sosial iqtisadi və ekoloji vəziyyətə malik ərazilərin inkişaf tendensiyasını proqnozlaşdırır

FTN 6. Dünya regionlarının davamlı iqtisadi inkişafının əsas istiqamətlərini və gələcək perspektivlərini təqdim edir.

XIV. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XV. Kollektiv sualları

I Kollektiv sualları

1. İqtisadi və sosial coğrafiyanın predmeti
2. Müasir İqtisadi, sosial və siyasi coğrafiyanın əsas inkişaf istiqamətləri
3. İqtisadi inkişaf və yaşayışın səviyyəsi
4. Qədim dövrdə və orta əsrlərdə coğrafiyanın yaranması və inkişafı
5. XIX-XX əsrlərdə coğrafiyanın inkişafı, elmin müasir problemləri
6. Neft və təbii qaz yataqlarının mövcudluğu
7. Yer küresinin əhalisinin artımı, dünya əhalisinin məskunlaşması
8. Əhalinin yaş-cins piramidası,sıxlığı
9. Beynəlxalq səviyyədə könüllü miqrasiya məcburi miqrasiya, qaçqınlar, etnik məsələlər
10. Reprodukativ sağlamlıq və yoxsulluğun aradan qaldırılmasında qlobal səylər

II Kollektiv sualları

1. Mineral yanacaq xammalı
2. Dəmir filizi ehtiyatları və əlvan metalların yayılması
3. Boksit ehtiyatları və nadir metal ehtiyatları

4. Qeyri-filiz ehtiyatları
5. Enerji istehsalı və təchizatı
6. Dünyada iqlim dəyişməsi
7. Azərbaycanda alternativ energetikanın inkişaf imkanları
8. Okeanın təbii ehtiyatları, dünya okeanının bioloji ehtiyatları
9. Şirin su və onun təsərrüfat əhəmiyyəti
10. Azərbaycan Respublikasının yerüstü su ehtiyatları

XVI. İmtahan sualları

1. İqtisadi və sosial coğrafiyanın predmeti
2. Coğrafiyanın tədqiqat üsulları
3. Coğrafi İnformasiya Sistemi və onun coğrafi təhlildə əhəmiyyəti
4. Müasir İqtisadi, sosial və siyasi coğrafiyanın əsas inkişaf istiqamətləri
5. İqtisadi inkişaf və yaşayışın səviyyəsi
6. Qədim dövrdə coğrafiyanın yaranması və inkişafı
7. Müsəlman dünyasında coğrafiyanın inkişafı
8. Orta əsrlərdə coğrafiyanın inkişafı
9. XIX-XX əsrlərdə coğrafiyanın inkişafı, elmin müasir problemləri
10. Neft yataqlarının mövcudluğu
11. Təbii qaz yataqlarının mövcudluğu
12. Müasir insanların əcdadları: avstralopitek, pitekantrop və neandertal insanlar
13. Yer kürəsinin əhalisinin artımı
14. Dünya əhalisinin məskunlaşması
15. Əhalinin yaş-cins piramidası, sıxlığı
16. Dünyada baş verən demografik proseslər
17. Beynəlxalq könüllü, məcburi miqrasiya, qaçqınlar, etnik məsələlər
18. Reproduktiv sağlamlıq və yoxsulluğun aradan qaldırılmasında global səylər.
19. Təbii ehtiyatların yayılması
20. Mineral yanacaq xammalı
21. Dəmir filizi ehtiyatları
22. Əlvan metallar, Boksit ehtiyatları
23. Nadir metal ehtiyatları
24. Qeyri-filiz ehtiyatları
25. Enerji istehsalı və təchizatı
26. Vulkanlar və zəlzələlərin iqtisadi-sosial təsirləri
27. Dünyada iqlim dəyişməsi
28. Qasırğaların iqtisadi-sosial təsirləri
29. BMT-nin iqlim dəyişiklikləri haqda Kioto protokolu
30. Alternativ enerji mənbələri (Külək, Günəş və digər enerji mənbələrindən istifadə)
31. Atom energetikası
32. Azərbaycanda alternativ energetikanın inkişaf imkanları
33. İqlimin təsərrüfat sahələrinin ərazi təşkilinə təsiri
34. Okeanın təbii ehtiyatları
35. Dünya okeanının bioloji ehtiyatları, mərcan rifləri
36. Sahillər və sahilyanı ərazilər
37. Sahil ərazilərinin mənimsənilməsi və ekoloji vəziyyət
38. Şirin su və onun təsərrüfat əhəmiyyəti
39. Yeraltı sular, bataqlıqlar, qar örtüyü, buzlaqlar və onların təsərrüfat əhəmiyyəti
40. Su ehtiyatlarının səmərəli idarə olunması ilə bağlı global çağırışlar
41. Azərbaycan Respublikasının yerüstü su ehtiyatları

- 42. Torpaq ehtiyatları, əkinçiliyin coğrafiyası
- 43. Heyvandarlıq
- 44. Meşə ehtiyatları
- 45. Ekoloji təhlükələr, insanın ətraf mühitə təsiri

İqtisadi və sosial coğrafiyası əsasları- fənninin sillabusu 6001003 "Coğrafiya müəllimliyi" ixtisası təhsil proqramı təhsil planı və fənn proqramına əsasən hazırlanmışdır. Sillabus "Coğrafiya və onun tədrisi metodikası" kafedrasında müzakirə edilərək təsdiq edilmişdir. (12 fevral 2026-cı il, protokol № 07).

Fənn müəllimi:

b/m Q.A.Əmənov

Fənn müəllimi:

S.X.Şabanov

Kafedra müdiri:

dos. S.Q.Əzizov